

МУАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИУ

Илимий-методикалық журнал

2023

3/4-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хәм хабар агентлиги тәрепинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы ғууалық берилген.*

Ботиров Х. Х. Рақобатбардошликни таъминлашда таълим муассасасининг фаолиятини белгилашда ўзига хос хусусиятлар	181
Машрабжонов У. А. Олий таълим муассасаларида талабаларнинг фанни ўрганишга бўлган муносабатини тадқиқ этиш методикаси	188
Raximova F. I. Pedagogika kollejlarda dual ta'lim shakli asosida ta'lim oluvchilarga "Bolalar adabiyoti va ifodali o'qish" fanidan pedagogik amaliyot uchun beriladigan topshiriqlar va ularning bajarilishi	196
Mamaraimova Z. O'quvchi -yoshlarda milliy iftixor tuyg'usini rivojlantirishda oilaning roli	201
Karimova B. X. Savod o'rgatish davrida o'quvchilarning intellektual bilish faoliyatini didaktik o'yinlardan foydalanib takomillashtirish	206
Убайдуллаева В. П. Физика ўқитувчиларининг турли даражадаги компетенцияларини ривожлантиришда замонавий педагогик технологиялар ва усуллар	213
Abdralov O. S. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarni tayyorlash muammolari	226
Султанов Е. Қ. Бўлажак қишлоқ хўжалиги мутахассисларини касбий тайёрлашнинг компетенциявий тузилмаси	232
Пинёзов И. Х. Ўқув фаолиятида талабаларни тадбиркорлик ва тежамкорликка йўналтириш масалалари	241
Султанов Е. Қ. Компетенциявий ёндашув асосида бўлажак қишлоқ хўжалиги мутахассисларини касбий фаолиятга тайёрлаш методикасини такомиллаштириш масалалари ҳақида	246
Xasanov F. Z. Bo'lajak matematika o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik shart-sharoitlari	256
Ismoilova Sh. O'rta umumiy ta'lim maktablari o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini oshirishga innovatsion yondashuv	260
Tangatov B. Pedagogical aspect of development of professionally significant language skills of engineering students	265
Rahmatullayeva S. I. Library staff training and their activity	270
Shirinkulova Sh. M. Teaching latin to medical students during their professional education based on competency approach	279
Rasulova G. F., Karimova Z. A. Quality education is the foundation of society and the future of the country	286

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИҚ ТИЙКАРЛАРЫ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Мирзахамдамова Д. З. Фарғона вилоятида касаначиликни ривожлантириш бўйича олиб борилаётган чора-тадбирлар эришилган ютуқлар	290
Mahmudova X. R. Жамиятда молиявий саводхонликни шакллантиришнинг асосий омиллари	295

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Shodiyev H. R. Oliy ta'lim muassasalarida geografiya fanini raqamli texnologiyalardan foydalanib o'qitishda xorijiy tajribalardan foydalanish	304
Xodjabayev F. D. Talabalarni obyektkga yo'naltirilgan dasturlash tillariga oid kompetentligini rivojlantirish muammolari	311
Abdullayeva G. Sh. Budjet daromadlarini tahlil qilishda indeksli usuldan foydalanish tartibi	317
Mamatxonova Y. A. Ko'phadlar uchun Yevklid algoritmi	322
Abdullayeva D. A., Ismoilova Z. T. Maksimum va minimum nazaryasini masalalar yechishda qo'llanilishi	326
Ismoilova Z. T., Abdullayeva D. A. Iste'molchi va ishlab chiqaruvchi yutuqlarining yechimini aniqlash algoritmi	329

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИҚ ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

ФАРҒОНА ВИЛОЯТИДА КАСАНАЧИЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БЎЙИЧА ОЛИБ БОРИЛАЁТГАН ЧОРА-ТАДБИРЛАР ЭРИШИЛГАН ЮТУҚЛАР

Мирзахамдамова Д. З.

Қўқон Давлат Педагогика институти “Тарих” кафедраси ўқитувчиси

Таянч сўзлар: касаначилик меҳнати, касаначилик турлари, аҳоли бандлиги, аёллар бандлиги, кўшимча даромад, оилавий тадбиркорлик, ўқув марказлари.

Ключевые слова: домашний труд, виды домашнего хозяйства, занятость населения, занятость женщин, дополнительный доход, семейный бизнес, образовательные центры.

Key words: household labor, household types, population employment, women's employment, additional income, family business, educational centers.

Мамлакатимизда 2006-2010 йиллардан бошлаб касаначилик ва оилавий тадбиркорлик каби аҳоли бандлигини таъминлашнинг янги шакллари фаол ривожланди. Бугунги кунга келиб касаначилик мамлакатимизда бандликнинг энг фаол ривожланаётган шакли ҳисобланади. 2006-2010 йилларни таҳлил этсак, бу даврда мамлакатимиз қорхоналари билан фуқаролар ўртасида тузилган касаначилик ва ижара шартномалари асосида 674 мингта янги иш ўринлари ташкил этилган эди.

Ўзбекистон Республикасининг Президенти Шавкат Мирзиёев Олий Мажлисга Мурожаатномасида “...биз аҳоли бандлигини таъминлашни ўз олдимизга устувор вазифа қилиб қўйган эканмиз, бу масалага нафақат сон, балки сифат жиҳатидан, ҳам алоҳида аҳамият беришимиз зарур” деб таъкидлаган. Тадбиркорликнинг турли йўналишлари ва кўринишлари мавжуд. Касаначилик ҳам тадбиркорликнинг бир кўриниши сифатида аҳолини иш билан таъминлаш, уларнинг даромадларини кўпайтириш, фаровонлигини ошириш учун асосий омиллардан биридир. Шу туфайли ушбу соҳани ривожлантиришга қаратилган махсус фармон ва қарорлар қабул қилинмоқда, жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев “ Касаначиликни янада ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорни имзолади. Қарорнинг 3-бандида 2017 йилнинг 1-июлидан бошлаб касаначилар учун жисмоний шахсларга қўлланиладиган даромад солиғи 4-бандида Консорцизм барча

турдаги солиқлар ва давлат мақсадли жамғармаларига тўлдиришга йўналтирилсин деб белгилаб қўйилди.

Фарғона вилоятида аҳоли, айниқса хотин-қизлар ва ёшларни иш билан таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу борада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик, хусусан, касаначиликни ривожлантириш борасидаги ишлар муҳим аҳамият касб этаётир. 2008 йилда Фарғона вилоятида уй меҳнатига асосланган 3000 га яқин янги иш ўрни ташкил этилди. Бу эса корхоналарга ҳамда касаначиларга бирдек фойда келтирмоқда.

Оилавий тадбиркорлик, миллий ҳунармандликни ташкил қилиш, рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлаш бўйича чора-тадбирларни реализация қилиш натижасида, Фарғона вилоятининг Риштон туманида ҳунармандлик фаолиятининг чарм, сополдан бадий буюмлар тайёрланиб келинмоқда. Қўлда гилам тўқиш, кулолчилик, ёғоч, ганч ўймакорлиги каби турларини ривожлантириш асосида 186,2 минг киши касаначилик (уйда бажариладиган меҳнатга) жалб қилинган. Буни Фарғона вилояти мисолида ҳам кўришимиз мумкин.

Фарғона вилоятининг Боғдод туманида ҳам бу борадаги ишлар яхши йўлга қўйилган. Шу кунга қадар 300 киши уй меҳнати асосида ишли бўлди. “Бағдоддонмахсулотлари”, “Бағдодпахтатозалаш” акциядорлик жамиятлари, шунингдек, 20 дан ортиқ тадбиркорлик ва кичик бизнес субъектларида касаначилар билан шартномалар тузилиб, буюмлар бўйича турли маҳсулотлар тайёрланмоқда, “Назокат нафис” хусусий корхонаси ана шулардан бири. Бу ерда ўтган 2007 йилда 60 нафар касаначи ишга қабул қилинган эди. 2008 йилда 25 нафар хотин-қиз шу асосда иш билан таъминланди. Улар каштачилик билан шуғулланмоқда. Касаначилар тайёрлаган маҳсулотлар эса асосан хорижий мамлакатларга экспорт қилинмоқда. Корхона томонидан касаначиларнинг манфаатларини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Марғилон шаҳрида Республика ипакчилиги ва касаначиликни ривожлантириш маркази ва галериясининг ташкил этилиши орқали вилоятдаги банд бўлмаган аҳолини доимий иш билан таъминланишига эришилди. Ушбу галерияни очишдан мақсад Фарғона вилоятида ҳунармандчиликни ривожлантириш, аҳоли фаровонлигини ошириш, ёшлар, хотин-қизлар ва кам таъминланган оилалар бандлигини таъминлашга эътибор қаратиш бўлди. Президент Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 17 ноябрдаги “Ҳунармандчиликни янада ривожлантириш ва ҳунармандларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармони бу борада дастуруламал бўлиб хизмат қилди. 2018 йилга қадар вилоятда

1 минг 300 дан зиёд хунармандлар фаолият кўрсатиб келган. Марғилон, Қўқон шаҳарлари, Риштон туманида хунармандчилик борасида ўзига хос мактаб яратилган. Республика ипакчилиги ва касаначиликни ривожлантириш маркази ва галереяси ташкил қилингани хунармандчилик ва касаначиликни янада ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этди.

-Марказда ипакчилиги маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи хунарманд ва касаначиларни қўллаб-қувватлаш, хотин-қизлар, ногиронларни иш билан таъминлаш, битирувчи ёш хунармандлар тадбиркорлигига қўмаклашиш, маҳаллий хомашёдан экспортбоп матолар ишлаб чиқариш асосларини ўргатиш ишлари олиб борилди. Дастлаб бу ерда 7 та устахона билан фаолият бошланган эди. 2019 йилга келиб бу устахоналар сони 11 тага етган. Миллий хунармандчилик галереяси ва хунармандчилик ўқув маркази ҳам ташкил этилган.

Марғилон, Фарғона шаҳарлари, Тошлоқ ва Риштон туманларидан 400 нафар хотин-қизлар ва ёшлар турли хунар сирларини кунт билан ўрганишмоқда. 2019 йилга келиб марказ томонидан 14,5 миллион долларлик маҳсулот ишлаб чиқарилди.

Фарғона вилоятида бўш иш ўринлари ярмаркалари ўтказиш билан бир қаторда, касаначиликни ривожлантиришга доир ўқув амалий семинар ва учрашувлар ҳам ўтказиш анъанага айланган. 2019 йил 14 март куни Марғилон шаҳридаги Миллий хунармандчилик марказида хунармандчилик ва касаначилик билан шуғулланиш истагида бўлган ёшлар иштирокида манзилли режа асосида ўқув амалий семинар ташкил этилди.

Яна бир мисол Фарғона вилоятининг Қўштепалик Фарғона вилояти Қўштепа туманидаги “Водий насл қуёнлари” масъулияти чекланган жамияти шаклидаги агрофирмада тармоқни замонавий мезонлар асосида ривожлантириш бўйича изчил саъй-ҳаракатлар олиб бориб касаначилик асосида қуёнчилик билан шуғулланиб келмоқда.

2020 йил агрофирмада 14,2 миллиард сўмлик лойиҳа амалга оширилиб, ҳозирги кунда 15 мингга яқин қуён парваришланмоқда. Шунингдек, Россиядан 2 минг бош насли қуёнлар олиб келинган.

-Касаначилик асосида аҳоли хонадонларида қуён боқиш йўлга қўйилди. Насли қуёнлар етказиб бериш, парҳезбоп гўшт сотиш ва экспорт қилиш борасида аҳолига агрофирманинг мутахассислари қўмаклашмоқда.

Фарғона вилоятининг Фарғона шаҳрида 2017 йилда 158, марғилон шаҳрида 68 та хонадон ногиронлиги бўлган, эҳтиёжманд оилаларга имтиёзли тарзда уй – жойлар берилди. 2018 йил май ойида иккинчи гуруҳ ногирони Раъно Солиева оиласига Хотира ва Қадрлаш куни арафасида Фарғона

шаҳрининг Қирғули мавзесидан арзон уй-жой берилганини қувонч билан айтди. Қувасой шаҳрида яшовчи Моҳигул Эрматованинг ўксик қалби қувончга тўлди. Унга Пахта саноат корхонаси томонидан тухфа этилган тикув машинаси ва бошқа зарур хом-ашё берилиб, у буюртма асосида теримчилар этаги тикмоқда. Энди у ўз уйида касаначилик асосида ишлайди, ойлик иш ҳақиға эға бўлди. Бундай эътибордан унинг оила аъзолари ҳам мамнун бўлишди. Вилоятда бундай бахтға муяссар бўлаётган касаначилар сони кундан-кун купаймоқда. Улар ўзларини жамиятнинг тенг ҳуқуқли аъзоси деб ҳис қилмоқда. Ҳам пулли, ҳам уйли бўлган бу аёллар мустақил оиланинг бахтли бекаси сифатида жамиятимиз ривожига ҳам ҳисса қўшмоқда.

Фарғона вилоятида ўтган 2017 йил мобайнида 400 дан ошиқ янги доимий иш ўринлари яратилиб, иш ўрниға эға бўлганларнинг асосий қисми хотин-қизлар экани янада аҳамиятлидур. Меҳнат қилиш имконияти чекланган фуқароларнинг касаначилик билан шуғулланиши учун кенг шарт-шароитлар яратилаётгани улар ҳаётида катта ўзгаришларға сабаб бўлаётир. Айни пайтда вилоятда 100 га яқин меҳнат қилиш имконияти чекланган фуқаро касаначилик билан машғул. Бугун у нафақани кутиб яшаётган ногирон эмас, балки муқим иш ўрниға эға, буюртма асосида қилган иши учун вақтида пулини олиб, рўзгорини тебратаётган фаол фуқародир. Улар янгиланган лойиҳалар асосида қурилатган арзон уйлардан харид қилмоқда. Бу уйларнинг бошланғич бадали Президентимиз томонидан тўлаб берилатгани эса ногирон фуқароларға кўрсатилаётган ғамхўрлик ифодасидир.

Адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш. М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2016. - 56 б.
2. Мирзиёев Ш. М. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови.–Тошкент: “Ўзбекистон”, 2017.
3. Вазирлар Маҳкамасининг 1.01. 2006 йилдаги 4-сон қарори билан тасдиқланган Низомнинг 23-банди.
4. Статистик тўплам. Ўзбекистон республикаси иқтисодий-ижтимоий тараққиётининг мустақиллик йилларидаги (1990-2010 йиллар) асосий тенденция ва кўрсаткичлари ҳамда 2011-2015 йилларға мўлжалланган прогнозлари. Тошкент. “Ўзбекистон”-2011. 99-100 бетлар
5. Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси. Lex.uz, 2016 йил 5 октябрь.
6. Манба. Фарғона вилояти Бандлик бош бошқармаси маълумотлари. 2010-2016 йиллар.
7. (Халқ сўзи. 6 декабр 2021).
8. Д.З.Мирзахамдамова. Ферганская долина: Социально-экономические процессы (на примере 60-80-Х годов XX века). Научное обозрение: теория и практика, 88-91, 2013.

9. Т.Мадаминов, Д.Мирзахамдамова. Промышленное развитие города Коканда. Молодой ученый, 1114-1116, 2016.

10. Mirzakhmdamova Dildora Zafarovna. Greation of new types of household and employment of the population. Fergana region as an example. Journal of Pharmaceutical Negative Results, 6053–6056. DOI:<https://doi.org/10.47750/pnr.2022.13.S0.6053-6056> page.

РЕЗЮМЕ

Мазкур мақолада Фарғона вилоятида касаначиликни ривожлантириш орқали биринчи навбатда хотин-қизларни, кўп болали аёлларни, ёрдамга муҳтож ногиронлар, меҳнат қобилияти чекланган бошқа шахсларни ишлаб чиқариш жарёнига жалб этилиши ҳамда аҳоли бандлигининг таъминлаши ва бу соҳа бўйича вилоятда олиб борилган чора-тадбирлар, эришилган ютуқлар ёритилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье посредством развития приусадебного хозяйства в Ферганской области, в первую очередь, вовлечения женщин, многодетных женщин, инвалидов, нуждающихся в помощи, и других лиц с ограниченной трудоспособностью в производственный процесс и оказание трудоустройство населения, а также меры, предпринимаемые в этой сфере в регионе, выделены достижения.

SUMMARY

In this article, through the development of home farming in Fergana region, first of all, the involvement of women, women with many children, disabled people in need of help, and other persons with limited working capacity in the production process and the provision of employment of the population, as well as the measures taken in this field in the region, the achievements are highlighted.